

Actuality of criminology researches of extreme situations is conditioned by the consequences of criminal activity, origin of new types of crimes, requirement in the modern specific measures of warning.

Enhanceable public danger related to trenching upon life, health honour and dignity of citizens, property, other public relations guarded by a law conditioned: by the use guilty terms of public trouble, as factor that abets; by the commission of crime in regard to persons that are in the helpless state; by advantage of negative reasons of behavior of guilty persons; by expansion of circle of public relations falling under influence of against rights encroachments and other.

In extreme terms caused by social reasons, in the conditions of wide scales protest actions, criminality differs in emergency cruelty and aggression. Thus children, persons, suffer declining years, invalids, women. Cruelty and violence show persons that never did in the ordinary terms of it.

Key words: *extreme situations, protest actions, specific of determination, warning feature.*

УДК 343

Тихий В. П.,

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України,
віце-президент – керівник Київського регіонального
центру НАПрН України, м. Київ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

У статті наведено вироблене автором поняття злочинів проти громадської безпеки. Визначені родовий і безпосередні об'єкти, предмет, об'єктивна і суб'єктивна сторона, суб'єкт та класифікація злочинів проти громадської безпеки. Проведено розмежування цих злочинів зі злочинами проти життя та здоров'я особи і злочинами проти власності. Узагальнені і розглянуті заохочувальні норми, які передбачають обов'язкове й безумовне звільнення особи від кримінальної відповідальності за деякі злочини проти громадської безпеки.

Ключові слова: *громадська безпека, сфери громадської безпеки, джерела загальнопідвищеної небезпеки, заохочувальні норми.*

Постановка проблеми. Злочини проти громадської безпеки – це передбачені розділом IX Особливої частини КК (ст.ст. 255-270-1 КК), загальнонебезпечні, винні (умисні або необережні) діяння (дії або бездіяльність), що порушують безпечні умови життєдіяльності, захищеність від фізичних та психологічних загроз і створюють загальну небезпеку загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або і заподіюють такі наслідки. Їх родовим об'єктом є громадська (загальна) безпека – безпечні умови життя, здоров'я та власності (майна), їх захищеність, за

якої забезпечується запобігання та нейтралізація загроз заповідання їм істотної шкоди, а безпосередніми об'єктами виступають сфери (підсистеми) складові громадської безпеки, обумовлені джерелами загальнопідвищеної небезпеки.

Метою статті є вивчення відповідальності за злочини проти громадської безпеки.

Виклад основного матеріалу. Предмет цих злочинів – зброя, бойові припаси, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, вибухові пристрої, ядерні вибухові пристрої, що розвіюють радіоактивний матеріал або випромінюють радіацію, легкозаймисті та їдкі матеріали та інші хімічні, біологічні, вибухонебезпечні матеріали та інші предмети, що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення. Ці предмети призначені або можуть бути використані як засіб ураження живої цілі, знищення чи пошкодження навколишнього середовища. У них міститься можливість їх використання як засобів вчинення злочинів, безпосереднього спричинення шкоди. Ця смертоносність, внутрішнє, притаманне їм здатність знищення, пошкодження оточення, тобто володіння вражаючим ефектом, є їх загальною і суттєвою ознакою. Тому зброя та інші предмети що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення, мають бути придатними для спричинення руйнувань, пошкодження, знищення оточення, мати властивості ураження людини, спричинення їй смерті чи тілесних ушкоджень, значної майнової шкоди. Якщо ознаки такої придатності ці предмети не мають, поводження з ними не може спричинити шкоду громадській безпеці. У випадках, коли для вирішення питання про те, чи є відповідні предмети зброєю, чи іншими предметами, що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення, а також для з'ясування їх придатності до використання за цільовим призначенням, потрібні спеціальні знання, слід призначати експертизу. Для з'ясування лише придатності предмета до використання за цільовим призначенням достатньо участі спеціаліста.

Виклад основного матеріалу. Щоб запобігти небезпеці спричинення шкоди життю і здоров'ю людей та іншим цінностям суспільства, запобігти нещасним випадкам і злочинам з використанням зброї та інших предметів, що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення, і використовувати їх лише в

суспільно корисних цілях, існує ціла система норм (правил) поведінки з ними: порядок їх виготовлення, придбання, ремонту, зберігання, носіння, користування, обліку, перевезення, пересилання тощо. Ці правила можуть бути як загальноприйнятими, так і нормативно-правовими. Їх змістом є вимоги, яким повинна відповідати поведінка людей з точки зору забезпечення, гарантування збереження життя і здоров'я людей, власності та інших цінностей від небезпек, зазначених предметів, тобто з точки зору громадської безпеки. Тому ці правила називаються правилами безпеки. Поводження зі зброєю та з іншими предметами, що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення, в точній відповідності до даних правил, відбиваючись у конкретній поведінці людей – учасників суспільних відносин, не створює небезпеки заподіяння шкоди, запобігає такій небезпеці, забезпечує безпеку не тільки від необережних злочинів і нещасних випадків, а й від умисних посягань із застосуванням цих предметів. Відбиваючись у суспільній психології, психології суспільства, громадська безпека утворює такий стан суспільної свідомості, такий соціальний настрій, який характеризується відсутністю загроз життю, здоров'ю, майну. Люди почувають себе в безпеці, є вільними від страху. Громадська безпека утворює атмосферу громадського спокою, обстановку впевненості в надійності та ефективності забезпечення безпеки, її гарантуванні, відчуття безпеки, на яку можна покластися, в якій упевнені, яка заспокоює. Зворотною стороною потреби в громадській безпеці є стан громадського неспокою, стурбованості в надійній охороні спільноти, відчуття незахищеності від злочинних посягань, наявності небезпеки, загроз для життя і здоров'я, майна, почуття втрати безпеки, її відсутності, страх за життя і здоров'я.

Об'єктивна сторона злочинів проти громадської безпеки полягає у протиправному, загальнонебезпечному діянні (дії або бездіяльності), що порушує громадську безпеку та створює загальну небезпеку, передусім життю і здоров'ю невизначеного кола людей, заподіяння істотної шкоди або і заподіює таку шкоду фізичній або юридичній особі, суспільству або державі. Як правило, злочини проти громадської безпеки є злочинами з формальним складом і можуть бути вчинені тільки шляхом дії. Лише деякі злочини проти громадської безпеки мають матеріальні склади і мо-

жуть бути вчинені як шляхом дії, так і бездіяльності. Заподіяння шкоди життю і здоров'ю або майнової шкоди може бути як наслідком, так і способом вчинення злочинів проти громадської безпеки. При цьому залежно від тяжкості зазначеної шкоди вона або охоплюється статтями КК про відповідальність за злочини проти громадської безпеки, або вимагає кваліфікації за сукупністю відповідних злочинів. Але у всіх випадках тут завжди повинна бути порушена громадська безпека і створена небезпека настання таких наслідків. Засобами (знаряддями) деяких злочинів проти громадської безпеки виступають зброя та інші предмети, що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення.

Суб'єктивна сторона злочинів проти громадської безпеки з формальним складом – прямий умисел, а злочинів з матеріальним складом – необережність. В останніх злочинах можлива змішана форма вини, що передбачає умисел до діяння (наприклад, порушення певних правил безпеки) і необережність до наслідків (наприклад, до загибелі людей). Мотив і мета більшості злочинів проти громадської безпеки не є їх обов'язковими ознаками і можуть бути різними.

Суб'єктом злочинів проти громадської безпеки є, як правило, будь-яка особа, яка досягла 16-ти, а деяких злочинів – 14-ти років.

За безпосереднім об'єктом (сферами, підсистемами, складовими громадської безпеки) злочини проти громадської безпеки можна поділити на сім груп: 1) проти безпеки від соціальних джерел загальнопідвищеної небезпеки: створення злочинної організації (ст. 255 КК), сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності (ст. 256 КК), бандитизм (ст. 257 КК) терористичний акт (ст. 258 КК), втягнення у вчинення терористичного акту (ст. 258¹ КК), публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258² КК), створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258³ КК), сприяння вчинення терористичного акту (ст. 258⁴ КК), фінансування тероризму (ст. 258⁵ КК) та створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК); 2) проти інформаційно-психологічної безпеки (від інформаційної зброї) – завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК) і погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріа-

ли (ст. 266 КК); 3) проти безпеки деяких об'єктів: напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261 КК), умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ст. 270¹ КК); 4) проти безпеки від незаконного (нелегального поводження) зі зброєю та іншими предметами, що становлять загальнопідвищену небезпеку для оточення: викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем (ст. 262 КК), незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК), незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи заміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 263¹ КК), незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК), незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст. 265¹ КК), незаконне пересилання вибухових, чи легкозаймистих, чи їдких речовин або радіоактивних матеріалів (ч. 2 ст. 267 КК), незаконне введення на територію України відходів та вторинної сировини (ст. 268 КК), незаконне переведення на повітряному судні вибухових чи легкозаймистих речовин (ст. 269 КК); 5) безпеки від порушення правил поводження зі зброєю або предметам, що становлять підвищену небезпеку для оточення: недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК), порушення правил поводження з вибуховими легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК); 6) порушення вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267¹ КК); 7) проти пожежної безпеки – порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК).

На відміну від злочинів проти життя та здоров'я особи (розділ II Особливої частини) і власності (розділ VI Особливої частини), злочини проти громадської безпеки посягають не на життя, здоров'я або власність окремих осіб, не на особисту безпеку і не на майнову безпеку окремих фізичних чи юридичних осіб, а на загальну безпеку, безпеку невизначеного кола осіб, а тому є

загальнебезпечними діями. Також на відміну від вказаних злочинів, які, як правило, вимагають реального заподіяння шкоди життю, здоров'ю, власності, для визначення посягань закінченими злочинами проти громадської безпеки необхідно і, як правило, достатньо самого створення загальної небезпеки заподіяння істотної шкоди. Реальне заподіяння шкоди життю, здоров'ю, власності, докільню тощо злочинами проти громадської безпеки виступає як спосіб створення загальної небезпеки або як результат реалізації цієї небезпеки.

У шести статтях розділу IX Особливої частини КК сформульовані заохочувальні норми, які передбачають обов'язкове і безумовне звільнення особи від кримінальної відповідальності за деякі злочини проти громадської безпеки за наявності певних передумов і підстав: добровільна заява про створення злочинної організації або участь у ній та активне сприяння її розкриттю (ч. 2 ст. 255), добровільне повідомлення правоохоронного органу про відповідну терористичну діяльність, сприяння її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку зі створенням або діяльністю такої групи чи організації (ч. 2 ст. 258³), за фінансування тероризму, якщо особа (крім організатора або керівника терористичної групи (організації)) добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню чи запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла за умови, що в її діях немає складу іншого злочину (ч.4 ст. 258⁵), добровільний вихід з воєнізованого або збройного формування і повідомлення про його існування органам державної влади чи місцевого самоврядування (ч. 6 ст. 260) і, нарешті, добровільна здача органам влади зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв (ч. 3 ст. 263). У цих нормах передбачено спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

Висновки. У всіх зазначених випадках за наявності обставин, передбачених конкретною нормою закону, суд зобов'язаний звільнити відповідних осіб від кримінальної відповідальності. Добровільність заяви, повідомлення про вихід зі злочинної організації або добровільна здача зброї означає вчинення цих дій з різних мотивів, але з власної волі.

Тихий В. П.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье приведено созданное автором понятие преступлений против общественной безопасности. Определены родовая и непосредственные объекты, предмет, объективная и субъективная сторона, субъект и классификация преступлений против общественной безопасности. Проведено разграничение этих преступлений с преступлениями против жизни и здоровья человека и преступлениями против собственности. Обобщены и рассмотрены поощрительные нормы, предусматривающие обязательное и безусловное освобождение лица от уголовной ответственности за некоторые преступления против общественной безопасности.

Ключевые слова: общественная безопасность, сферы общественной безопасности, источники общеповышенной опасности, поощрительные нормы.

Tykhyi V. P.

RESPONSIBILITY FOR CRIMES AGAINST PUBLIC SAFETY

In the article the author describes the concept of crimes against public safety. The generic and immediate objects, object, objective and subjective aspect, subject and classification of crimes against public safety are determined. The distinction between these crimes with crimes against the life and health of a person and property crimes has been made. Summarized and considered encouraging rules, which provide for the mandatory and unconditional release of a person from criminal responsibility for some crimes against public safety.

Key words: Public safety, the sphere of public safety, sources of general - increased danger, incentive standards.

УДК 343.9

Соломяна А. В.,

аспірант, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса;

Орловська Н. А.,

науковий керівник: доктор юридичних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ФОРМА УЧАСТІ ГРОМАДЯН У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ

У роботі розглядаються основні питання функціонування національного превентивного механізму в Україні, можливість залучення громадськості до його діяльності та розширення його запобіжного впливу. Проаналізовано зарубіжний досвід застосування моделі «Омбудсмен +» з метою визначення позитивних аспектів, що можуть бути застосовані в Україні. Наголошено на важливості активної співпраці та партнерства держави із громадськістю,